

Varjak lakomáján

A faluban a főutcán áll Varjú Károly háza. Hat ablak nyílik az utcafrontra. Ezek épen az ártézikútra néznek. Balra, kissé odébb a templom, azon túl fuldokló akácok, a hősök szobra, a szovjet hősök emlékműve meg a községháza.

Bent az udvarban istálló, kocsiszín, pajta, félszer, góré, amolyan benti kisudvar.

Itt él Varjú Károly harmadmagával. A feleségén kívül még az öreg Julis, özvegyasszony. Ez viseli gondjukat. Ügyes, sokát próbált asszony, főz, mos, takarít, disznókat, tyúkokat, kacskákat, libákat nevel, még be is fog vagy kifog, ha a gazda az egyesén kinéz a tanyára. Az udvarban — közvetlenül a tornác előtt — sívár kis kertecske, néhány rózsató, tujabokor. Ennek is Julis a gondviselője. Mert az asszony ritkán néz ki a konyhába vagy az udvarra. Beteges, a csúz bántja, botra támaszkodik, de a legszívesebben bentmarad. Sárga, sírba-hajló öregasszony, aki irigye mindennek, ami fiatal, szép, erős és egészséges.

De esztendő óta van még egy tagja a családnak, az asszonylányuk, Jászfalvi Bódog felesége. Ez a Jászfalvi Bódog járásbírói tisztségviselő volt, de önnét kidobták simán még 45 nyarán. Ráfért. Népnúzó volt, jól ismerte mindenki. Akkor volt ellene a népharag, hogy egy szép napon futva kellett hazajönnie apósa házába a szomszédos járásszékhelyről. Varjú Károly elővette a vadászfegyverét, rátöltött, felduzzasztotta a nyakát, s úgy járt-kelt a házban, hogy aki aztán ide beteszi azt a csizlik lábát, annak az alfelibe beleereszt egyet. No, erre a hősiességre nem került sor, mert a nép okos, és nem szalad bele egyszeriben az ostobaságba. Jászfalvi Bódogot elzavarták, a többi a törvény dolga; az meg le is ültette őt három kis esztendőre jogérvényesen. Így a kéticsövű vadászfegyver visszakerült a szögre, illetve innen egy, a németek által Bódognál felejtett pisztollyal együtt a tanyai trágyagödörbe egy gumipelenkában (jókorá gyerek feneke alól húzhatták ki); mert időközben baj lett a vadászengedéllyel is.

A menyecske akkor még nem jött haza, őt nem bántotta a nép — majd megveri az isten! De amióta kiszabadult az ura, s itt-ott alkalmi munkát (vagy alkalmi csavargást) vállalt, meggondolta magát, s öreg szülei mellett újra leányéletre adta a fejét.

Az elmúlt nyáron Jászfalvi például a Dunántúlon dolgozott, de hamarosan kidobták, mert lázította a munkásokat. Ahogy hazajött, épen akkor temették Varjú Károly tanyásának a feleségét. Mert Savanya Ferenc bácsi felesége megbetegedett és szép csendesen meghalt. A temetést Varjú Károly rendezte — tüntetett vele —, erre még Varjúné is elment — ketten vezették —, és itthon volt a halott fia is.

Ez az ifjabb Savanya Ferenc negyvenötig ugyancsak a tanyán dolgozott az apja mellett. De akkor felhúzta az orrát, s Pestre ment a gyárba. Sokat piszkálta azóta az apját, mondván, miért marad a kulák lábkapcsája. Mondják, el is akarta vinni a városra, de öreg Savanya Ferenc elmúlt hatvanöt, az ereje is egyre fogyóban, nem állt kötélnek.

— Hagyd el, fiam. Ami még nekem hátra van, azt kitöltöm ennél a Varjúnál. Enrajtam már csak a kapaföld segit...

Ahogy Varjú Károly a temetésen meglátta az egyenruhás ifjabb Savanya Ferencet, feljebb ugrott bozontos szemöldöke: No, mégis csak igaz, hogy tiszt lesz az a koszos...

Amikor behantolták, Varjú Károly olyanféle mozdulatot tett, mintha lépni akarna egyet a család felé, de ifjabb Savanya Ferenc gögösen felrántotta a fejét és sarkonfordult.

Varjú Károlyt orron ütötte ez a viselkedés. Ki ez, hogy elfelejti, az ő tanyáján nőtt fel? Az ő kenyerin!

— Az apád bűdös kódis szentjít! — ropogtatta a foga között Varjú Károly még otthon a háznál is. — Majd jössz te még koldulni énhozzám, amikor megint felsüt a mi napunk! Jössz!... — Meg is szédült egy kicsit a dühtől, ahogy mostanában egyre gyakrabban. Maholnap már inni sem mer, annyi a vére, ahogy az orvos mondja. Pedig az apja nyolcvan esztendő óta él, s még az utolsó éveiben is beszede a maga literjét, mégse panaszkodott szédülésre. Igaz, a maga ura volt, nem szólt bele az életébe mindenféle jött-ment, őt még védte haláláig a magyar királyi törvény. Akkor még annyi cselédet fogadhatott, amennyit akart, s szabad egyezség döntötte el a cseléd sorsát, nem rájukerőszkolt kollektív szerződés vagy mi a fene. Ha meg pimasz volt, feleselt, lesántított lovat, tehenet, kerülte a munkát vagy lopott, elzavarta, s kész.

* * *

Ez a tavasz úgy bomlott ki egyik napról a másikra, mint a gyereklányból a feszlő leánybimbó. A fák idő előtt nászba öltöztek, illatok felhői húzták el a mélyedések fölött, s megrészegítették az embert s az állatot.

Varjú Károly pénteken megjelent a tanyán. Senkit sem talált, csak a vénasszonyt, aki az emberekre főzött, mióta Savanya feleségét betették a földbe. Aszott vénség volt, derékban erősen meghajlott, de amúgy még elvégezte, amit kellett.

— Hol vannak?

— A Paprétje mellett vetik a kukoricát.

— Ja, persze!... — S ment ki utánuk.

— Na, megy? — kiáltotta még a kocsiról, de aztán leszállott, s odament hozzájuk.

— Megy ez, instálom, megy. Olyan a föld, mint a vajaskenyér.

— Na csak csináljátok. Estére meglegyen mind a két hold.

Savanya elszörnyedt.

— Ez-e? Holnap estére.

— Bolond vagy te, Savanya.

— Én-e? Lehet... De ez meg nem lesz ma, ha belegebedünk se.

— Na, én meg olyan cselédembert nem láttam, aki belegebedt volna a munkába.

Savanya furcsán nézett fel erre a szóra, de szava nem volt. Lehajtott a fejét, egy kicsit mintha meg is csóválta volna, s folytatta a munkát. De a kocsis, az vadul forgó szemet vetett a gazdára; vér csillogott ebben a tekintetben. Szerencsére Varjú Károly nem vette észre. Jobb is. Úgyis azt mondják neki erről a kocsiról, hogy lázadozó. Egyszer már közel állott hozzá, még a télén, hogy elzavarja, de aztán uralkodott magán. Nem nagyon lehet ezekkel legénykedni. Ha elzavarja, rendőrrel kényszerítik vissza a nyakára. Mekkora fordult a világ! Azelőtt, ha megszökött, ő hozatta vissza csendőrrrel. De még az is kérdés, kap-e helyette. Megy ez, mint a bolond valahány a város felé. Egyszer el is megy, s megnézi, mi van hát ott, hogy úgy nyeli el az embert, mint az éhes szája a töltőtpaprikát.

Újra Savanyához fordult.

— Vasárnap ebédután bejössz a faluba a házhoz. Az ünneplőt veszed föl, a fehér inget hozzá.

Az öreg tanyás bámulva nézett föl. Ez meg már mi? Ünneplőben? A gazda házához? Vasárnap délután? Mit akarnak vele?

— Ne bámulj úgy. Majd ott. Ott aztán lehet...

Azzal fordult, s föl a kocsira. Elnézett még a Baktó felé is, és csak késő délután ért vissza a faluba.

A két ügyvéd meg a veje másnap az esti vonattal érkezett.

* * *

A középső szobában, az ebédlőben terítettek a vacsorához.

Elsőnek Szabó András érkezett a feleségével. Ez a Szabó András Varjúné öccse volt, szikár, csontos, magas, gyomorhajos ember. Nem öreg, még ötvenen alul, de nagyon nemszeretem ember. Az élet se úgy sikerült neki, ahogy szeretne volna. A testvérei mind jól megtollasodtak, tizholdakat szereztek ahhoz, ami az apjuktól maradt rájuk; volt köztük olyan, mint például a János, aki a Bugyi-lányt vette el, hogy csaknem hatvan holdja terem. Egy másik meg a kereskedésre adta magát, gabonával, állattal, mindennel. Bévágott annak, amihez kezdett, csak kinyújtotta a kezét, hullott bele a pénz. De Szabó Andráséknak minden kis holdért keményen meg kell dolgozniok. Most sincs többjük hús holdnál. Le is nézik őket a módosabb rokonok. Egyszer hallgatott a bátyjára, aki elvitte a vásárra, s ott minden pénzén állatot vettett vele, rossz csikókat, tinókat. A tavaszi vásár volt ez, úgy emlékszik rá, mintha ma lett volna. Mindenét pénzzé tette, amit csak tehetett. Olyan csordával ballágtak haza, hogy mindenki megáridálta őket. De aztán beütött a rossz nyavalya. Vész söpörte el az állatok nagyrészét azon a nyáron, s ők ott maradtak a nagy sopánkodásukkal. Négy esztendő is beletelt, mire kiheverték ezt a ballépést... Szabó András szárazkedvű ember volt, gyerektelen. Magá se tudta az utolsó esztendőben, hogy hova is tartozik hát. A kódisokhoz vagy a nagygazdákhöz? Az előbbieket lenézte, emezek meg őrajta néztek keresztül. Tavaly, 49-ben hívták be a szövetkezetbe, amikor a kódisok megcsinálták. Dehát hogyan ment volna? Épen varjú sógor mondta neki, amikor tanácsot kért tőle: Hát ha elment, az eszed, csak lépj be! Add oda a hús holdadat a Bagi Boldiék ötjé meg a Szabari Balázs négyje mellé!... Ma már látja, hogy akkor kár volt Varjútól tanácsot kérnie; a Bagi meg a Szabari egyenesben van, mert a Táncsics-csoport erős, így mondja mindenki. Ide se nagyon járt, a nénjéék házába. Lenézte őt Varjú, s ezt minden alkalommal éreztette is. Meglepte hát ez a meghívás, amely úgy szólt, hogy: Gyertek már el hozzánk, pesti urak is lesznek meg még egypár jó emberünk. Vacsorára... De hogy minő alkalomból, azt nem tudta meg. Na mindegy, majd megtudja ott.

— Isten hozott benneteket! — fogadta őket Varjúné, akinek erre a napra még a csúza is kiállt, de az arca feltűnően sápadt volt, a személya meg tászkás, vöröses, mintha egész nap sirt volna.

— Kerüljétek beljebb — invitálta őket ritka szíves szóval a ház ura is. Mert Varjú Károly olyan eleven volt ezen a napon, hogy senki se foghatta rá a hatvannégy évet. Tréfás kedvében volt, ragyogott az arca a boldogságtól.

— Sógor, hallod — óvatoskodott Szabó András —, csak nem kétszer ültök tik az ezüstlakodalmatokat?

— Azt hát nem.

— Vagy talán az aranyat?

— Eredj, bolond! Ötvenet? Hát csecsszopó koromban nősültem, te?

— Hát akkor nem tudom, mire ez a nagy nap. Mert ahogy látom — s a szomszéd szoba dúsan terített asztalára mutatott —, nem csak mink leszünk itt máma.

— Hát nem. A többit majd meglátjátok. — És titokzatosan mosolygott, nagy szeme kajánul villogott. Hatalmas markában szinte elveszett a pálinkás üveg. — Tudom, sógor, te nem vagy asszonyzajú, ez az erősebb a te szádize. Az enyém is. Amazt hagyjuk meg az asszonyoknak. — Töltött és ittak. Már nem először. Szabó András ritkán élt itallal, éhomra is volt, a harmadik már nem a hasába, hanem a fejébe ment.

Közben megjött valahonnan Jászfalvi Bódog meg a két városi úr. Jászfalvi furcsa figura volt. Még negyvenen alul valamivel, de jóval öregebbet mutatott. Keskeny, hosszú feje volt, erősen kopaszodott, a füle elállt. Rettegetesen szeretett beszélni. Ha valakit megfoghatott, azt úgy megmarkolta, mint a pók az áldozatát, s ember legyen, aki el tudott tőle szabadulni. Most a pesti ügyvédre vetette rá magát, az államelméletet magyarázta, nyilván már az utcán megkezdte valahol. Félrevonta a pestit, és megindította a szólavinát.

Varjú Károly rövid időre eltűnt az ügyvédjével. Bementek a harmadik szobába. Ahogy a megterített ebédlőn áthaladtak, az ügyvéd szemöldöke magasra ugrott. Alig féléve ismeri ezt a kulákot, de azt hitte, teljesen. Ezüstevő-eszköz, herendi porcellán? Az apádat! S gondolatban nyomban megemelte ötszázallal a tiszteletdíját. Egyébként a dolog menni fog, az biztos. A pesti kolléga nemcsak megbízható, hanem körmönfont és körültekintő ember is. Ha egyszer ez valamire igent mond, abban hiba nem lehet. Igaz, hogy a veszély fennáll mindenképen, de manapság nincsen ügy életveszély nélkül. Viszont dolgozni kell, és élni is kell. Ha egyszer a pesti kolléga a kezét adta rá, akkor ők ketten megoldják a Varjú gazda nagy baját. Meg bizony.

— Szóval... hogy is állunk, doktor úr?

— Minden a legjobb úton, Varjú uram. A tanácsos úr szerint — így hívta a pesti ügyvédet a nagyobb nyomaték kedvéért; vakulj paraszt, ez volt a szávjárása; mert neki egy volt, szegényparaszt, középparaszt, zsírosparaszt; paraszt, aztán paraszt, ha fizet, kliens, ha nem, isten áldja — ... mondom, a tanácsos úr szerint olyan biztos a dolog, mint ahogy őt doktor Fenyvesy Tibornak hívják. Csak, persze, bele kell feküdnünk.

— Értem...

— Nem adok neki három hetet, a kezében lesz az írás.

Helyes. Szóval... minél előbb, annál jobb...

Szivarral kínálta az ügyvédet.

— Köszönöm, evés előtt nem.

— Na, menjünk is, sürgessük meg a vacsorát. Tudja, doktor úr, én úgy vagyok, mentül többet iszok, antul többet eszek. Mivel inni meg igencsak szeretek, jőjjön, igyunk még egy kupicával.

Közben megszaporodtak. Bejött a konyhából Mariska, aki az öreg Julis néniék körmére nézett a konyhában. Julis mellett volt ez estére egy segítség is, az unokahúga, Katica, gyönyörűséges kis gyereklány. Alig volt tizenhat, de mint a valódi rózsza.

A társaságot a Kohner-birtok volt intézője, Sas Lajos tartotta szóval, híres ivó, szoknyavadász agglegény. Hogy miből él hat éve, azt talán még ő maga sem tudná megmondani. De olyan elegáns most is, akár a régi úri világban. Épen arról tartott szakszerű magyarázatot, hogy a töltöttkáposztának miféle elkészítési módjai vannak, s ezek közül a legjobb kétségkívül az, amelyiket az ő egykori házvezetőnője, a Lujza, Mándoki Lujza szokta készíteni. Az egykori házvezetőnő nevének említésére összekacsintott Jászfalvi Bódoggal, amiből az is következett, hogy Bódog ismerhette a szóbanforgó nőszemélyt. Aztán — ki tudja hányadszor — azt is hozzátette, hogy életében egyetlen rendes, szorgalmas házvezetőnője volt, ez a Lujza, de az is hűtlen perszona, mert 45 nyarán úgy itthagya őt, hogy még köszönni is elfelejtett. Azóta „átképezte” magát tanítónőnek. Úgy kell neki! Még megérjük, hogy idehelyezteti magát, s a mi gyermekeinket okítja! A Lujzika!...

Amint így a társalgás Lujzika személye miatt épen drámai fordulatot vett volna, belépett az utolsó vendég is, akit vártak, a plébános úr. Gyönyörű szál ember volt, pirosposztag az arca, hófehér a haja. Csak a szemét szokta időnkint összehúzni, s olyankor ez a jóságos arc valami különös módon elsötétült. Ilyenkor megijedtek tőle még közeli ismerősei is.

— Áldás — békesség, a ház lakóira! — köszönt az ajtóban. Aztán sorba kezelt, két kézzel is, így szokta azokkal, akiket nagyon szeretett. Mindenkihez volt egy-két szava. Különösen Bódognál és Mariskánál időzött el ezúttal. — Na, itthon vagyunk, itthon vagyunk, kis menyecske?... Hát hogy s mint, fiam? Türelem, kedveseim, majd csak jön magukra is jobb idő. Bízunk a jóisten kegyelmében és barátainkban. Mert vannak. — Közelhajolt, mert a két városi ember idegen volt számára, és halkán hozzátette — Vannak még barátai ennek a sokat szenvedett szegény magyar népnek...

Még ittak egy kupicácskával, a nők már nem, nekik elég, azután átmentek az ebédlőbe.

Ahogy az asztalhoz ültek, Varjú Károly hirtelen felkapta a fejét.

— A teremfáját! — morogta —. A legjobb mulatságról meg csaknem megfeledkeztem! — Azután hangosan hozzátette. — Egy vendégünk még hiányzik. Itt a helye mellettem, a bal kezem felől. Megyek is érte. — És kiment.

Nem mindenki figyelte ezt a kis jelenetet, némelyek már azzal voltak elfoglalva, hogy a gőzölgő tálból melyik húsgombócot fogják ki a tányérjukra. A kis Katica hordta be az ételt, kicsit ügyetlen volt, nem sokszor próbálta, de nagyon igyekezett, az látszott rajta; demeg a fiatalos báj és kedvesség feledtette, ha néha nem úgy járt is a keze, ahogy kellett volna. Sas Lajos szemét nyomban előntötte a vér, amikor először tűnt fel a szobában dús, göndör, szőke haja, gömbölyű karja, formás penderi alakja. Füttyentett egyet befelé. Az apátokat, ez aztán a falat! Izgett-mozgott a széken, és lopva figyelemmel kísértte a leány minden mozdulatát. Az arca, a szája olyan kívánatos, mint az érett barack. Hát igen, Sas Lajos ebbe még beleharapna, mert ő az érett barackot módfelelt szereti.

A gazda végigbotorkált a folyosón a konyha felé. Csak a fordulónál égett egy pislákoló kis konyhai lámpa, s így félhomály volt. A folyosó konyha felőli részén, a forduló után nem cementlap, hanem csak téglá volt lerakva, eléggé kikopott is. Ettől, vagy mitől, de a lába mintha megbillent volna, hirtelen lódult egyet, néhányat gyorsan tipegve előrelépdelt, majd vállával nekidőlt az egyik oszlopnak. Mi van vele? Szédül? Demeg a gyomra is okvetetlenkedik. Hányhatnékja van. Pár másodperc múlva összeszedte magát, s ment tovább. A konyhában gyorsan vizet kért. Mohón és fenéig itta, s ettől egyszerre jól lett.

Meglátta Savanya Ferencet, aki még kora délután bejött, beült a konyhába, s várt a sorára. Juliska csodálkozott az öregén, ők sem értették, minek rendelte be a gazda éppen ma. Meg ilyen ünneplősen.

— Ő mondta, te. Pénteken. Még azt is, hogy a fehér ingben...

— Tán a csontot rágatják le magával, Feri bácsi — ugratta Julis.

— Velem? A csontot?

— Hát. Tudja, hogy agyon kellett lövetni a Szultánt, mert vén volt, meg akart veszni. Maga meg nagy kutya volt világeletemben. Most is jó lesz csontot rágni.

— Nincs énnékem ahhoz fogam, halljátok-e. Sose is volt.

Persze, hogy nem komolyan értették. Dehát ilyen nagy napon — aminek okát ugyan senki sem tudta, csak éppen sugdolódtak róla — igyekeznek az ember mosolyogni, ha tud. Mert Savanya Ferencről mindenki tudta a faluban, hogy akár fát is lehetne vágni a hátán. (Varjú Károly nem volt szegénylős, vágott is, ha úgy hozta a sora.)

— Te jössz velem!

Savanya alázatosan állott előtte. A kutya alázatával. A kutyaéval, amelyik rúgásokat és asztalról lesöpört falatokat felváltva kapott. Harminc esztendője is elmúlt, amióta ennek a gazdának a kenyerét eszi. Dolgozni csak kell, mert az ember hogyan él meg másként. Sokat próbált ember volt, bekószalta harminc esztendő korára az országot. De a király kosztján még a fél világot is. Az első háborúban valahol muszkaországban légnyomást kapott egy srápneltől, rest is maradt a balfüle. Lassan géppé vált. Megkapta a parancsokat, s gondolkodás nélkül teljesítette. Az meg, hogy harminc esztendőn át ugyanaz a hang parancsol, talán még könnyebbség is a szegény embernek. Nem kell mindig új meg új bogarakat megszokni, újféle szidalmakat eltűrni; ezét már úgy ismeri az ember, akár a természetét: előre tudja a másnapi esőt. Hát ez nagy könnyebbség.

Ott állt a duzzadtnyakú vörös ember előtt alázatosan, vállán a hetven esztendővel.

— Igenis, gazduram.

— A kalapot hagyd itt... De azt megmondom, szégyent ne hozz rám, ha már így megtisztellek...

Indultak. Ferenc bácsi még mindig nem értette, mit akarnak vele.

Ahogy beértek a jól kivilágított ebédlőbe, s Varjú mögött belépdelt ő is, a gazda széles mozdulatot tett a karjával, és érces hangon mondotta:

— Uraim! Barátaim!... A mai urak, ezek az elvtársak, meg a tanács-
titkár, a Csikós Pali és a többi, azt állítják, hogy én rosszul bánok a néppel.
Nahát tudják meg az urak, hogy a Csikós Pali is nálam volt kocsis, én farag-
tam belőle embert. Meg itt van ez a Savanya Ferenc. Nézzenek rá: harminc
éve a tányásom. Egyszer-se mondta, hogy nem tetszik neki valami. — Hirte-
len az öreghez fordult. — Igaz, Ferenc?

Az öreg zavarba jött, minden szem őt sütötte, nem állt ő még soha ilyen
urak előtt; a megterített asztal, ragyogó arcok, mind fokozták a zavarát. Alig
tudta kinyögni:

— Igaz...

Varjú Károly emelt hangon folytatta:

— Dehát a kutyaugatás nem hallatszik az égig. Én sem törődöm vele,
de ma azért mégis észbe akartam hozni... Savanya Ferenc öreg cselédem
nekem, s a mai napon itt a helye mellettem.

Savanya ijedten próbált tiltakozni. Dehogy ül, hogy ülne ő oda. De csak
addig biztatták, amíg le kellett ülnie. A halántékán lüktetett a vér, nem tudta,
hogyan fogja az evőeszközt, végülis szétapritotta a gombócot, s kanalazta.

A bor erős volt, nem sok vízzel hígították, hamar a fejükretek ment. Jász-
falvi Bódog már ott tartott, hogy miért nem kell börtön az „ő” államában.
Az emberek végre megértik, hogy az egyenlőséget abban kell keresni, hogy
mindenki vagyona és képességei arányában részesül az élet javaiban. A lénye-
ges az lesz, hogy erőszakszervre egyáltalán nem lesz szükség, mert mindenki
elfogadja a fölötteálló hatalmát, s eszébe sem jut többé forradalmat csinálni.
Mert az igazi forradalom a lelkek forradalma lesz. Olyan belső átalakuláson
megy keresztül az ember, „mint olyan”, hogy gyökerében másként viszonyul
egymáshoz, mint eddig. A kontinentet gazdasági egységek alapján területekre
osztják, az azokon belüli lakosság tökéletes munkamegosztással kiegyensúlyo-
zott életet él; az egyes gazdasági egységek, mondjuk — régi szóval — államok,
pedig nem törődnek egymással, mert hiszen területeik kialakítása olyan szem-
pontok szerint következett be, ami eleve kizártta teszi, hogy egymás között
nézeteltérések, súrlódások támadnának.

A két ügyvéd egymásra nézett és mosolygott.

A töltöttkáposzta után különben malacpörköltet ettek, azután ládában
nevelt idei csirkét. Újság a hasunkba! — kiáltották többen is pirosló és zsír-
tól fényes arccal.

A plébános úr épen egy csirkecombról rágta le a húst, s bár erősen el volt
foglalva az evéssel, nem állhatta meg, hogy emelt hangon bele ne vágjon
Jászfalvi Bódog szenvedélyes előadásába:

— Na-na, fiam! Valamiről megfeledkezik. És az Egyház szerepe? Csodá-
latos, hogy mostanában minden oldalon feledékenyek az emberek. Gondolja
meg először is, magát nem az Egyház nevelte ilyen becsületes emberré? A mi
Egyházunk! Mutasson még egy testületet, amely így befonja karjával a vilá-
got! Ilyen erőset!

Savanya Ferenc merőn nézte a fehérarcú szép öregembert. Régóta nem
látta, még régebben hallotta a szavát, mert bizony nem tudná megmondani,
mikor járt templomban, de ahogy emlékszik, mindig ilyen hangon beszélt ez
a Szikora Vince. Meg ezt is mondta. Ugyanezt. Nyugodtan figyelte, mert ő
már rég befejezte a vacsoráját, a csirkéhez hozzá sem nyúlt. Nem szokott
ekkora evéshez. Annál mohóbban falt mellette Varjú Károly. Még a zsír is
csüngött a bajszán, a pörkölt piros zsírja.

— Mert, édeseim, államelméletet hallottam és olvastam én már eleget, de nekem az a mélységes hitem és meggyőződés, hogy aki az istent kifejezi a számításából, azt a jóisten is kifejezi a magából. Ezért hát, fiam, a maga elmélete is sántít. Nézze, ne menjünk tovább, csak nézzünk körül. Szent meggyőződés, hogy az istent nem lehet kiharcolni az emberek szívéből. — Felemelte a hangját, bal kezében a combcsont, a jobbal pedig nagyobb nyomaték kedvéért ráütött az asztalra. A bor erős volt, és dolgozni kezdett az ő fejében is. Csak akkor eszmélt, amikor a pohár összekoccant a tányérral. — Bocsánat! — tette hozzá vörös arccal.

Aztán összecsendültek a poharak. Szélesen hullámozott a jókedv.

Csak Varjú mellében feszengett szorongás. Mélyeket kellett lélekenie. Erezte, minden perccel közeledik az ő ideje. Fel kell állnia, s be kell jelentenie a nagy hírt. Most épen a pesti ügyvéd beszélt. A szavait már csak úgy hallotta, mintha vastag vattán át jutnának füléhez. Arról beszélt, hogy a mai világ bizony sok kellemetlen meglepetéssel szolgál minden önálló egzisztencia, kereskedő vagy például ügyvéd számára. Őt is „le fogják építeni”, már a nyomában járnak, egy szép napon megkapja az írást, s mehet ki az irodájából.

Varjú agyát ez az utolsó mondat igen elevenen ütötte meg. Mehet ki az irodájából... Ő is mehet ki a földjéből? A leánya — amióta újra a nyakukon él — nagy unalmában elolvasgatott néhány divatos könyvet. Olyat is, amit orosz írt. Az egyik szemmelláthatóan felizgatta, s neki is olvasott fel belőle részleteket még a télen. Az orosz gazdák elpusztításáról is szó esett a könyvben. Akkor megborzongott, és gondolkodni kezdett. Éjjeleket forgolódott át — pedig eddig nem panaszkodhatott, jó alvó volt —, s elgondolta, mi lenne, ha csapatostul ideállítanának a portájára, hogy: most aztán ki innen! Ki a házadból! S neki lenne-e kihez fordulnia? A törvény is ezeket védi. És ezek sokan vannak. A koldusok, az irigyek, a naplopók mindig is sokan voltak. A Csikós Pali vezetné őket, de ott lenne köztük a sógora is, az a Szíjjas Antal, meg a fiatalabbik Savanya Ferenc, az, akiből — állítólag — tiszt lesz. Az is köztük lesz, mert attól jó nem telhet ki az ő irányában, azt látta abból is, ahogy az anyja sírjánál ránézett. Ideállítanának, s nekik menniök kellene. Egy kocsira föl két ruhát, két inget, lábravalót, két csizmát, ágyneműt, miegymást, s neki. És mi lesz aztán? Mert ezektől aztán ne várjon emberfia irgalmat. Látott ő már egyetmást.

Ejjelenkint végigjárta egy szál gyertyával a nagy házat. Minden zugot jól ismert, mindennek tudta a helyét, itt negyven éve el nem mozdítottak talán még egy asztalt vagy ágyat sem.

Azután ügyvédet keresett, és megindította a nagy lépést. Mennyi napot átvitatkozott a feleségével, amíg az végre megértette s beleegyezett. Rajta kívül senki sem tudott a dologról, még a lánya meg a veje sem.

Most hát előáll, és elmondja. Elmondja szépen sorjában, aki akarja s tudja, megérti, aki nem, hát nem.

A férfiak már dohányoztak. A kis Katica szedte le a tányérokot, amelyeken nagy halomban állottak a gyenge csirkecsontok. Ahogy Sas Lajos elől szedte el a tányért, érezte, hogy az intező úr hozzádörgölődzik a térdéhez. A fiatal lány furcsán bámult a bamba férfiarcba. Undorral lépett odébb, s ment ki a tányérokkal, hogy hozza a süteményt.

Varjú Károly meg az ügyvédjével sügött pár szót, aztán töltött a poharába meg a Savanya Ferencébe, hiába tiltakozott az öreg, hogy csak csinján, nem szokta ő, megárt, máris tele a feje, tán fel se tudna állni.

— Ugyan öreg! Ha már megetted a pörköltet, idd meg rá a bort is, na! — fordult hozzá Varjú Károly, s összeütötte a poharakat: Kiitta a vizespohár bort egyhajtókára, s visszazuhant a székbe. Pár pillanatig nem látott és nem hallott. Mi a fene lesz már vele? Meghalni azt nem szeretne.

De a következő pillanatban már újra talpon volt. Katica közben nagy tálcákon süteményt hozott be. Rákiáltott:

— Menj ki innen!

Mindenki felkapta a fejét. A leány arcába belefutott a vér, megfordult és kisetett. Csönd volt. Az asztal fölött füstfelhő keringett.

— Halljuk! Halljuk! — indítványozta Sas Lajos. Néhányan átvették az indítványt. — Halljuk!

Szabó András ránézett a sógorára és megrettent: sose látta ilyen sápadtnak. Ugyanezt állapította meg magában az öreg Savanya Ferenc is, és neki az is feltűnt, hogy a gazda balkeze reszket és meg-megrándul.

— Barátaim! ... Én harminchat esztendővel ezelőtt pontosan ugyanezen a napon esküdtem az oltár előtt örök hűséget a mellettem ülő Szabó Rozáliának. Megesküdtünk, hogy jóban-rosszban összetartunk. Hogy egymást soha el nem hagyjuk. Barátaim — a hangja egyszerre megcsuklott, s alig tudta folytatni —, én most mégis megszegem az eskümet. Főtisztelendő úr, maga esketett bennünket, hallgassa meg, amit mondani akarok. Szabó Rozália — itt megfogta az asszony karját — meg én elválunk egymástól!

Ahogy elhangzott a súlyos mondat, mindenki mozgolódni és tekingetni kezdett. Bolond ez a Varjú Károly, vagy részeg? Csak a két ügyvéd ült nyugodtan a helyén.

Először a lánya ocsúdott fel. Odalépett.

— De édesapám!... Mi lesz akkor mivelünk?!

— Tiveletek?! Hát tik kérdeztétek eddig, hogy mi lesz énvelem? Hazajöttél, mert itt még a lábaid is tejben áztathatód.

— De hiszen az én uramat kidöbzték!...

Jászfalvi Bódog felállt, és indulatos hangon szólt az apósa felé:

— Már régen állásban volnék újra, ha nem kulák volna az apósom!

Varjú Károly meredten nézett az egyszázbél emberre. Minden vére az agyára futott. Felbődült, mint a bika a mezőn:

— Mi?!... Még te vádolsz engem?! Te... te nyilas kukac!

— Miket beszél?!

— Miket?!... Hát tudd meg, a két ügyvéd azért van itt, hogy mindent kicsináljon. Szétmegyünk, szétvisszük a földet! Ne sírj, nem lesz kuláklány a feleséged! S viheted innét akár holnap is, de mihamarabb.

Most az általános megrökönyödést a pap szava próbálta áttörni. Mondta is, de bizony nem lehetett érteni. Az egész lárma fölött egyetlen biztos pont, egyetlen támaszték volt csupán, Varjú Károly hangja. Töltött, ivott és folytatta.

— Én... én számot vetettem az életemmel. Ha kell, akár most meghalok, de a földet oda nem adom senki jött-mentnek! Sem a kommunistáknak!... Szabó Rozália meguntta mellettem az életét — a szája most torz fintorra húzódott; nevetni akart, de undorító lett az arca —, elválík. Viszi a felét. Jogos. Mi marad nekem? Nem sok. Középparaszt leszek, az anyja keserves teremtésit! — Most váratlanul Savanya Ferenchez fordult. — Ezek se rágják többé a fülem. Mehetsz ki a tanyából, Savanya Ferenc, mehetsz ahova tetszik! Érted? Mehetsz!...

Sas Lajos megijedt ettől a hangtól, akár a többiek is. Nem, ő nem akar rendőrökkel találkozni. Nem, köszöni szépen, inkább meglép innen. Be van rugva ez a bolond Varjú, s most esztévesztetten ordítózik. Még összecsődíti a fél falut, s rájüksütik, hogy tort rendeztek a reakciók. Na igen, a pálinka, a vacsora, a bor finom volt, de a folytatásából nem kér. Inkább meglép, amíg egészen meg nem vadul ez a bolond paraszt. Alighanem többnek megfordultak a fejében hasonló gondolatok, mert az asztalnál ülők fészkelődni kezdtek. De ereje egynek se volt rá, hogy felálljon. Először a pap, majd a felesége próbált Varjú felé csillapítóan közbelépni, de siker nélkül. A zaj nem csillapult, és Sas Lajos úgy hagyta el a szobát, hogy észre sem vette senki.

Ahogy felállt, furcsa kóválygás forgatta a fejét. Hát elég régen nem volt becsipve, de ahogy emlékszik, ilyen különös állapotban még egyszer sem volt. A bal fülét mintha valaki hátrafelé lefelé csavarta volna, s ezzel az egész feje balra sergett. A teremfáját, még kiröhögik, ha pörögni kezd. Métélyes birka lett, vagy mi a fene?

Hát gyorsan lépdelt az ajtó felé. Még hallotta a nevét, mintha valaki utánakiáltott volna. Odakint már az előszobában jó friss levegő csapta meg az arcát.

Kilépett a folyosóra. Holdvilágos éjtszaka volt. Odabent kiizzadt, s itt a metsző hűvös befurakodott a kabátja alá, s még az inge réseit is megkereste. Erősen tántorgott.

A Katica! Az érett barack! Ez ugrott hirtelen az eszébe. S kereste szájában a régi barackok és régi csókok ízét, még csücsörített is hozzá. De nem találta, csak a töltöttkáposzta böffent föl a rárakott malacpörkölt és rántott-csirka alól.

Most megkeresi.

A konyha felé botorkált. Na, szerencséje van. Katica egy tortástálat szorongatva közeledett.

— Megállj csak, kedvesem! — állta el az útját a félhomályban — én szeretem az édességet... — És megfogta a leány karját.

— Engessen!

— Én aztán nem, ha egyszer megfogtalak!

— Elejtem a tálat!

— Van másik tálja Varjú Károlynak.

— Engessen, ha mondom! Sikitok, ha nem enged!

— Akkor befogom azt a kis szádat, te... te érettbarack!

— Menjen innen!... Julis néném!

— Ne ordíts, te kis féreg! És ne kapálódzz! Úgyis hiába. Akit egyszer Sas Lali befog a hálójába, az bolond, ha rugdalózik.

— Menjen a fenébe! — Katica még egy utolsó erőfeszítést tett, hogy kiszabaduljon Sas Lajos keze közül. Ekkor a tál megbillent, és kiesett a kezéből. A csörömpölésre Julis közeledett a konyhá felől, Sas Lajos pedig meghökken, és egy pillanatra enyhült a marka szorítása. Kis Katica kiszabadult, és mindkét öklével erőteljesen mellbelökte a férfit.

— Részeg disznó! — kiáltotta, és sírva visszazaladt a konyhába.

Sas Lajos intéző úr a váratlan lökéstől hátralendült, és az egyik sarka beleakadt a kiálló téglába. Teljes hosszában elterült a folyosón. Lassan tápáskodott fölfelé. Az egész érthetetlennek és hihetetlennek tűnt fel előtte. Nem hitte el, hogy őt egy ilyen taknyos gyereklány fellökte. Hogy fellökhette. Hogyan, hát ennyire züllöttünk volna? Hogy csak úgy kezét emelhetnek kódis parasztlányok az urakra? Hát ennyire kinyílt ezeknek a csipájuk? Hát ilyen mélyen rombol itt már az erkölcsi fertő? Hát idáig fajult már a mi drága magyar népünk?

Hirtelen valami nagy-nagy szomorúság és ellágyulás kerítette hatalmába, s ahogy a folyosón visszafelé botorkált, sirni szeretett volna. A keblére ölelni az egész világot, és kisírni magát mégegyszer, utójára.

Sas Lajos undorítóan részeg volt.

Ekkor a folyosón — a felhő alól előlbúvó hold teljes fényében — két ember állott előtte. Most jöhettek kintről. Az egyik furcsa figura. Erősen meghajlott vékony férfi, vagy gyerek is tán még, nagy fejjel, elálló füllel, és a tiszta kékesfehér fényben még serkenő bajusza és nagyon ritkás, de hosszúszerű szakállja is kivehető volt, amelyet még nem vágott borotva. Az arc bamba volt, és vigyorgott.

— Kezit csókolom! — énekelte Sas Lajos előtt. A hang magas volt és kifejezéstelen.

A másik egy fiatal menyecske volt.

— Jó estét kívánok. Az édesapámat keresem. A Savanya Ferencet. A Varjú Károly tanyását. Azt mondták, idejött.

Sas bambán nézett a szép menyecskére.

— Ide?... Lehet... Tényleg... Itt van, itt. Arra menjen, ott... —
bökött az ajtó felé, s maga is arra akart indulni, de hirtelen fölfordult előtte
a világ és háynyi kezdett.

Zsófi undorodva nyitotta meg az ajtót. Maga előtt tolta Józsikát. Az elő-
szobában felöltök lógtak, de ember nem volt. A szemben lévő ajtó felől erős
zaj, kiabálás hallatszott. Erőteljes kopogás után benyitott.

Egy perc is beletelt, mire észrevették. Addig körülnézett. Előtte vagy hár-
man is, háttal állva, ráhajoltak valakire. A nagy asztalon kenyérdarabok, fel-
döntött borospoharak, tányérok, tálak. Mindenki egyfelé nézett, Varjú Károly
felé, akinek a fött ráknál is vörösebb volt az arca, nagy izzadtságcseppek
rajta, és az öklével verte az asztalt, hiába csillapították. Melléte, a túlsó ol-
dalon ijedten állt az apja. A szeme tele volt könnyel, mint az ebé, ha igaz-
ságtalanul rugdossák. A nyakát behúzta, talán ezzel akart védekezni a rázü-
duló szózuhatag ellen.

Varjút leánya csillapította:

— De édesapám, csillapodjon!

— Hagyjatok!

— Sógór, az istenért, magadnak ártasz! Értjük mi, amit te mondasz, de
kíméld magad egy kicsit!...

De Varjú Károly nem volt többé ura akarátának. Felállt, kidüllesztette
a mellét, táglult szemmel Savanya Ferenc felé nézett, de valahova messze,
a semmibe fúródott ez a tekintet, s ezt ordította:

— Tik öltök meg, tik!... Elpusztítjátok a nemzetfenntartó erőt, a gaz-
dát! Az életünkre esküdtetek! De mink nem tudunk könnyen meghalni! Nem,
a helyünk nem adjuk! Tik pusztultok el előbb, mert élve-halva szolgálak ma-
radtok!... Hiába mesterkednek a kölykeitek, hiába állt át a tied is a vörösök-
höz, mink vagyunk az erősebbek!...

Ekkor valaki észrevette a parasztmenyecskét meg a hibás Józsikát az
ajtóban. A pap odalépett.

— Drága lányom, hogy jössz te ide? Menj el szépen, megy apád is!

De Zsófi lassan megértette, mi folyik itt. Tudta, hogy nem kis dologért
hívhatták be az apját. S magával hozta ezt a nyomorékot, aki úgyszólván a fél
életét nála élte le; mert kiskorától vonzódott hozzá. Most maga elé állította
Józsikát, és az apjához fordult a hirtelen beállott csendben.

— Idesapám, hát maga mit keres itt? Hogy kerül maga ide?

Savanya Ferenc alig hitt a szemének. Ezek idejöttek? És ugyanebben a
pillanatban mintha fel is oldódott volna benne a borzasztó szorongás, nyomás,
ami ennek a szörnyeteg embernek orditozására szinte a földhöz vágta őt. Meg-
indulni még nem volt ereje, de a szája már motyogni kezdett valamit a lánya
felé. Ezt azonban elsöpörte Varjú Károly hangja, aki előtt mintha a földből
pattant volna ide életének nagy szégyene, a Savanya Józsika. Mögötte annak-
idején sokáig összesúgtak az emberek emiatt a dolog miatt — bár ha egész-
séges lett volna a gyerek, ezt aligha tették volna —, de úgy tett, mintha nem
hallotta volna meg. Tíz éve is van, hogy nem volt kíváncsi erre a nyomorékra.
Még az anyja temetésén sem nézett feléje. S most hívás nélkül ideteremnek.

— Mit akartok itt?!

Senki sem adott választ neki.

— Nem halljátok?! Mit akartok a házamban?!

Savanya Zsófi torkát sírás fojtogatta, de összeszedte magát, és halkán, de
érthetően kezdte:

— Varjú Károly, maga szidalmazta az édesapámat. Milyen jupon teszi ezt?
Nézzen rá! A maga földjén ment tönkre ez az ember. Nézze meg a kezét!
Ki van repedve, cseresep és... Mind magáért. Neki köszönheti meg a többi
cselédjének, hogy ilyen szép kőháza van, úri bútorai. Mindent nekik!...

— De kinyílt a szemed, te vadmacska!

— Ki az enyém! És kinyílik mindönké, meglátja!... Azt vágta oda az

apámnak, hogy mi elpusztítjuk magukat? Hát tudja meg, aki úgy beszél melünk, ahogy maga, annak nem is lehet más sorsa!

— Te!... — indult feléje felemelt ököllel Varjú Károly.

És ekkor lassan megmozdult az öreg Savanya Ferenc, akit egy féléletlen át ez a Varjú csipkedett és nyomorgatott. Megtört szemébe visszatért a fény, és ez a rég nem látható csillogás félelmessé tette a mélyen barázdált paraszti arcot. Az asztalnál ülők megdöbbenek az öreg cseléd láttán. Abba meg mintha erő szállt volna vissza, a Varjú Károly fekete barázdáiba belehullott férfierő, kettőt lépett a dühöngő vadállat felé, s határozott mozdulattal fogta meg jobb-jával az ütésre emelt kezét.

— Megállj, Varjú Károly!...

Varjú nem hitt a szemének s a fülének. Ki ez? Ki áll utat az ő akarátának? Ki szól hozzá ilyen hangon? Ez a hitvány cseléd, ez a...? De nem sok ideje volt a csodálkozásra, mert Savanya Ferencben úgy felfakadt a szó, mint ahogy az első tavaszi napfényre megcsordul az eresz.

— Megállj!... Egy életen át csak útni tudtál. S mi, ebek, túrtük, és tartottuk a szákat, mert reszkettünk tőled. De ma, de most már nem tudok félni többet tőled. Az asztalodhoz ültetél, hát a vendéged vagyok. Csúfot akartál belőlem üzni, mert azt hitted, nincs bennem egy parányi se, ami még emberhez hasonlítana. Varjú Károly, már nem félek tőled, de gyűlöllek, mint a férget! S ha hozzá mersz nyúlni a leányomhoz, agyoncsaplak!...

Varjú szeme kerekre nyílt, és elöntötte a vér. Megbolondult ez az öreg? Melyiket tapossa el? Kirántotta a kezét, és a menyecske felé indult.

De ekkor Zsófi szava harsant föl:

— Várjon! Nehogy a saját gyerekeit üsse meg!... Mert tudja még, eddig takargattuk a maga szennyését, de most nem hallgatunk tovább. Varjú Károly belepiszkolt egy szegény ember fészkébe, ezért bűnhődnie kell. Azt kiabálta az előbb, hogy hiába mesterkednek a Savanya Ferencek kölykel, mégis ők pusztulnak el előbb. Hát mi nem maradunk a szolgálai sem élve, sem halva!... De ez a gyerek a magáé! Ezt meghoztam! Az örökösét! Ittvan!... — És megtolta a nyomorék Józsikát a rettenetes ember felé. Zsófi arca lángolt a gyűlölettől és elszántságtól. Sose hitte, hogy ezt így ki is tudja mondani, hiszen egészen mégcsak végig sem gondolta egyszer sem. Csak a vérében lüktetett eddig. Főleg, amióta a tszcs-ben volt az urával, sokszor megfordult benne korábbi nyomorult életük, s egyre erősebbé vált a vágya, hogy egyszer ki is mondja.

Varjú Károly fejére rázúdultak ezek a kemény szavak, amilyeneket hatvannégy év óta senki emberfia nem mert a szemébe mondani. Szeme belefűródött a Józsika arcába. Ahogy nézte, nőni kezdett ez a fej, egyre nagyobb lett, és közeledett hozzá, mint valami óriási hordó. Már háznagságú volt, s vörös szikrák pattogtak ki belőle. Balkezét védőleg emelte az arca elé, azután újra az asztalra rogyott.

* * *

Zsófi és az apja elhagyta a házat.

Zsófi torkát szorongatta valami. Sírnia kellett volna az átélt izgalmak következtében, de elfojtotta a könnyeit, mert arra gondolt, hogy most végre ő vette a kezébe ennek az öregembernek a sorsát.

Mentek a betonjárdán. Hold világitott, és keményen csattogott a csizmájuk patkója.

— Idesapám. Itt a Feri levele nálam. Felavatták. Tiszt. Nemsokára hazajön látogatóba.

— Tiszt? — bámult a kis töporódott öregember. — Igazi tiszt? Olyan, mint a régiek?

— Nem, dehogyan olyan. Új tiszt. A magyar nép hadseregének tisztje.

— Persze. Nem is úgy értettem én. Csakhogy nem tom úgy kimondani. Tik már ezt jobban tudjátok. Tanultabbak vagytok.

— Igen. Mert van behoznivalónk, hát tanulunk... Azt írja a Feri, hogy most aztán hagyja ott végre a Varjú Károly tanyáját idesapám, s lépjen közénk a Táncsicsba. Eddig is folyton biztatta; de maga nem hallgatott sem ránk, sem a Ferire. De most már nem várhat egy percig sem.

— Hát nem, igazatok van...

Ballagtak a főutcán.

— Na, most meg bemegyünk a Pártházba. Még bent vannak az elvtársak, nézze, világos van. Beszédem van a Szögi titkár elvtárrsal.

— En is menjek, te?

— Persze, hogy jöjjön...

* * *

A titkár harmadmagával volt a szobában. A propagandistán kívül a tanácsjegyző volt vele, a Csikós Pali, Varjú Károly egykori kocsisa. Összehajoltak az asztal fölött. Csikós Pali beszélt:

— Igazatok van, elvtársak. Ha ezek a jelentések így igazak...

A propagandista közbevágott:

— Már hogyan volnának igazak! Aki írta őket, a saját szemével látta a kukacos szalonnát meg a zsírt Cséri Jánosnál „biztos” helyen.

— Jó... Hát a Varjú ügy?

— Az meg különösen egyszerű — szól közbe a párttitkár. — Ma éjjel kiemeljük a tanyáján a trágyadomb alól a fegyvereket. Ezért telefonoztunk a rendőröknek. Ha megjönnek, indulunk.

— Az más — nyugodott meg Csikós Pali. — Elvtársak, ez érdekes út lesz. Tudjátok, hogy 44-ben még kocsis voltam azon a tanyán. De sokat szűköltünk mink a jó béketűrő Savanya Ferenc bácsival. De aztán én elléptem onnan. Ő meg, szegény, ottrekedt.

— Tudom, elvtárs — vette át a szót a párttitkár. — Nemrég kaptam levelet ifjabb Savanya Ferentől, most avatják tisztté. Kéri, csinálnánk valamit az apjával, aki tehetetlen öreg. De most majd csinálunk. Jön velünk az öreg a tszcs-be a Varjú földjével együtt. Kellene nekünk az ilyen öreg emberek is. Akad nekivaló munka. Megérdemli végre a jobb sorsot annyi nyüglődés után... Elvtársak, nem könnyű a dolgunk ezekkel a kulákokkal. De most megbontjuk a soraikat, s ha egyszer megvan az első rés, meg nem állunk a végső győzelemig.

Csikós Pali a titkár vállára tette a kezét.

— Jól mondod, Gábor.

Az meg visszamosolygott a tanácsitkár. Szögi kemény nézésű szúrós szeme egy pillanatra melegséggel telt meg. Csontos arca is mintha egyszerre kihúszódna. Hit, erő, optimizmus sugárzott belőle.

A berregő telefont a propagandista vette fel. Mosolyogva tette le rövid beszélgetés után.

— Már elindult a két rendőrbajtárs. Nyomban ideérnek.

— Jó, akkor készüljünk...

* * *

Ekkor kopogtatott az ajtón Zsófi.

— Szabadság! Mi jót hoztál, elvtársnő?

— Hát egyelőre csak magamat. Meg az apámat. Varjú Károlytól hozom.

— Csak nem vacsorára voltatok hivatalosak? — trefálkozott nevetve Csikós Pali.

— De ő oda.

— Ugyan!

— Idesapámat berendelte, maga mellé ültette, etette. S a végén jól lepöcskondiázta.

— Igaz ez, Feri bácsi?

Öreg Savanya sirós hangon, de elég frissen mondotta:

— Így igaz. Azt mondta, előbb pusztulok el nála én, minden porontyommal, mert mi hóttan is őt szolgáljuk, mink, a kódisok.

— Hogyne!... Folytassa!

— Aztán folyton ivott. Részeg volt már, összevissza beszélt. Egyszerre nagy álmélkodásra kijelentette, hogy elválik a feleségétől. Így a föld megoszlik, s ő nem lesz többé kulák. Így jár túl a kommunisták eszén... Így mondta.

Az elvtársak nevettek.

— Ő a mienken, Feri bácsi? Kulák marad minden fajtája föld nélkül is! Ellenség.

— Aztán én elébetoltam azt a szegény Józsit — vette át a szót Zsófi. — Tudják, ez az övé. Az én anyámé még az övé.

— Tudjuk, Zsófi...

— Ő meg toporzékolt, mint akinek elment az esze.

— Hát még elmehet. De egyre ne számítson. Hogy meg lehet szökni a felelősség alól.

— Nem bizony!

— No, Zsófi, mi most ezek ellen harcba indulunk. Varjú Károly trágyadombján kezdjük a tisztogatást. Az elásott SS-revolvernél. Aztán megyünk sorban. Ti is jöttök velünk. Onnat a házukhoz. Kézbe vesszük őket.

Megjöttek a rendőrök.

Kocsin indultak. Tíz perc múlva kiértek a faluból, és a kövesúton haladtak a Varjú-tanya felé. A hold bújócskát játszott a felhőkkel. A szélső tanyából kiugrott egy kutya. Szép csendes tavaszi éjszaka volt.

Savanya Ferenc öreg majoros szeme előtt most kezdett igazán nyiladozni a világ. Ez az új világ. Amelyben sokáig nem hitt, s amelyet most mégiscsak megcsinálnak ezek a fiatalok. Ahogy megígérték. Ez a Csikós Pali meg a lánya, a Zsófi. Rájuk nézett. Milyen biztosak ezek a dolgukban. Meg a párttitkár. Ezek boldog emberek. S most az ő szíve is melegséggel, hittel kezdett megtelni. Hát mégis igaz volna, hogy az övék lesz a tanya? A népé, nem pedig ezé a Varjúé, aki úgy állt fölötte harminc éven át, mint az ítélet.

O, csak a Feri is itt volna most. Látná, ahogy megy ki a tanyára. Kocsin. Csikós Pali mintha megérezte volna a gondolatát.

— Na, maga se hitte ugye, hogy ma este kocsin viszik haza?

— Hát én nem.

— Pedig így illik. Aki torban vendég, az kocsin megy haza.

Tele szájjal nevettek.

PETROVÁ CZ ISTVÁN

REGGEL

*Ködaplanából kibúvik a gát,
gőzölögve száll fel a pára,
ősz-kék jegenyék suhannak át
a folyócska túlsó partjára.*

*Foltozott ruhájú galagonyák
sietnek inni a folyóhoz,
hűvös szél most-sült cipók illatát,
s párás, meleg szénaszagot hoz.*

*A gyalogút fölé hajló magas
fákról harmat hull, nagy szemekkel,
távolból egy koránkelő kakas
harsányan köszönti a reggelt.*

*Ezer hang válaszol... Ébred a táj,
szériük ülől indul a csorda,
kútágas nyöszörög, béget a nyáj...
— Itatni hajtják a folyóra.*

*Düllőúton zötyögő szekerek
igyekeznek ki a határba.
Körben, ameddig csak látni lehet,
aranyat termő gyapottábla.*

*Gyorskezü lányok köténye dagad,
ajkukról felroppen a nótá.
...Leveti ködhálóingét a nap,
s megfürdik a hideg folyóba'.*